

EVANĐELJE PRAVDE*

Svećenici Evandjelja Isusa Krista nosioci su poruke pravde i mira ateističkim masama. U Sv. pismu evangelizirati znači navješćivati sretnu vijest mira, kojem nužno prethodi uspostava pravde, jer rat dolazi od nepravde. »Da poslušam! Što govori Gospodin Bog? Što Bog govori, to je mir. Pravda i mir grle se; pravda ide pred mirom, a mir ide tragom njezinih stopa« (ps 85).

Kad sv. Pavao izlaže da vjeru rađa riječ Kristova i da je instrument propovijedanja riječi Kristove apostol, time se apostol izjednačuje s »nosio-cima dobrih vijesti«, koji navješćuju mir (Iz 52, 7; Rim 10, 15). Apostol, propovjednik Evandjelja, kao prorok dobro zna što ga sve stoji navješćiva-nje pravde. Poznato mu je blaženstvo progonjenih zbog pravde. On zna, da su graditelji mira optuživani kao luđaci ili izdajnici u narodima, koji više vole silu nego pravo. On bi se radije povukao kao Ilija na Horeb. Ali mu Bog kaže: »Što tu radiš? Vрати se među ljude i govori« (1 Kralj 19, 9—15).

Svi proroci Staroga zavjeta uvijek govorahu o pravdi i miru kao o apsolutnim zahtjevima, tj. o zahtjevima bez kojih nema štovanja pravo-

* Ovaj članak, odlomak jedne neobjavljene knjige, prema želji pisca prvi put se objavljuje u »Crkvi u svijetu«. Idejno je na istoj liniji na kojoj je prošli članak prof. Gauthiera u našoj reviji (6/1966), »Skriveni Bog ateističkih masa«. Prof. Gauthier nije prvenstveno teolog (dogmatik, moralist, biblicist), nego kato-lički sociolog; područje je njegova proučavanja i pisanja socijalni život, odnosno relacija Crkva (Bog, Sv. pismo) — socijalni život. Tu je on, sa svojim uočava-njem vrlo važnih problema suvremenog života, sa svojim radikalnim analiza-ma, sudovima i zaključcima itd., jedna od markantnijih figura danas u Crkvi. Štoviše, između (samo) tih dvaju članaka prof. Gauthiera i enciklike Pavla VI »Populorum progressio« ima nekih donekle bliskih pogleda, npr. (da se samo to spomene) problem privatnog vlasništva.

Mislimo da ovako novih i, ujedno, fundiranih i opravdanih socijalnih pogle-da i zaključaka u krilu Crkve u Hrvatskoj još nije tiskano. Drago nam je da je i tu »Crkva u svijetu« pionir.

ga Boga. A Isus u poredbi sa samim sobom objavljuje duboki razlog toga zahtjeva: »Kažem vam, što god ste učinili kojemu od najmanje moje braće, meni ste učinili« (Mt 25, 40). Pravda i mir atributi su Božji i mnogi takozvani ateisti zazivaju Boga kad kažu pravda i mir. Radnici i siromasi, prve žrtve nepravde posjednikâ i mogućnikâ, prve žrtve ratova, dobro znadu, da pravda i mir imaju vrhovnu vrijednost.

»Isto tako, kad rimski veliki svećenik proklamira mir, to je Evanđelje u preciznom etimološkom smislu toga termina.«¹ Toliko je urgentnije zahtijevati pravdu i predlagati mir u ime Evanđelja, što se predugo vremena vjerovalo, da se može biti kršćanin, a da se ne bude čovjek pravde i mira, što se predugo vremena naučavala vjera, a da se nije govorilo o onome, što se s prezirom smatralo kao stvar svjetovna i sociološka, zatvarajući se u jednu lažno duhovnu koncepciju blaženstva, kao da bi duša mogla živjeti bez tijela, pojedinac bez društva. Obično se čuje govoriti, da su marksisti za pravdu, a kršćani za ljubav, koja bi na koncu konca dispenzivala od pravde. Rezultat je toga, da su se mase odvratile od religije, koja je indiferentna prema miru i pravdi među ljudima. Da bi vjerovale Crkvi, mase očekuju, da ljudi Crkve proklamiraju pravdu i da je prakticiraju, pa iako moraju zbog toga biti progonjeni. Jedan sindikalist na prolazu kroz Rim za vrijeme Koncila bio je upitan, što bi on imao reći biskupima. On je odgovorio: »Neka oni čitaju i neka učine, da se čita enciklika *Mater et Magistra*. Neka učine, da se ona prakticira i neka je provode u život.« U pomanjkanju toga navješćivanja i prakticiranja pravde mase ne mogu slušati Crkvu.

Pravoslavni biskup Kisamosa (Grčka), naš otac² Irenej, konstatira taj žalosni rezultat i jasno postavlja pitanje:

»... Kad će se kršćanska Crkva osloboditi svojih »sitnih poslova« i svoga farizejskog držanja? Kada će ona konačno posvetiti pažnju velikim svjetskim problemima, koji traže njezino svjetlo, njezinu brigu, njezine usluge? Kada će se ona posvetiti velikim zapovijedima svoje božanske Glave i velikim potrebama čovječanstva?... Marksistička ideologija postala je za mnoge ljude religija naše epohe, jer je komunizam posvojio velike ideje i velike čežnje čovječanstva: ideju općeg mira, ideju bratstva, ideju poštivanja i vrijednosti ljudske osobe; on je od njih napravio svoju zastavu i predmet svoga propovijedanja; on poziva suvremeno čovječanstvo da ga slijedi. Zašto je dakle Crkva dozvolila, da se istrgnu iz njezinih ruku ta moćna oružja? Zašto je Crkva dopustila, da njezino propovijedanje postane anemično s obzirom na velike socijalne i humanitarne orijentacije, koje u njoj imaju svoj izvor? Zašto je ona ograničila svoje propovijedanje na jedan sterilni »devocionizam« i na jednu nemoćnu, učmaļu metafizičko-eshatološku pouku? Zašto je Crkva izgubila vezu s današnjim svijetom i sa suvremenom civilizacijom i zašto je dozvolila, da taj svijet i ta civilizacija napreduju, a da nije učinila da osjete njezin blagotvorni utjecaj?

¹ Léon Achquenazi od rabinske škole Orsaya, *Konferencija o Židovima i Koncilu*, studeni 1963.

² Izraz *naš otac*, što ga upotrebljavamo, kao oznaku biskupa, prijevod je istočnjačkog izraza (»Abbouna« na arapskom) vrlo uobičajenog za svećenike i biskupe.

To su problemi, koje maše doba predstavljaju Crkvi. I ti problemi podsjećaju sve nas na našu odgovornost i na naše dužnosti. . .

Dugo je već vremena »svjetlo svijeta« skriveno pod sudom straha, pod sumnjama kršćanskih Crkava. Vrijeme je, da budemo opet na visini svoje kršćanske svijesti i svoga historijskog vremena, da bismo unijeli svjetla u razvoj i budućnost čovječanstva.« (Citirano i prevedeno u »Proche-Orient«, srpanj—rujan 1964).

»Zašto je Crkva dopustila, da njezino propovijedanje postane anemično?«

Čini se, da je toj bolesti ovaj uzrok: *povezanost Crkava s jednim društvom zvanim kršćansko društvo, ali kome je bog novac.*

Mnogo vjekova Crkva je živjela u simbiozi s jednom civilizacijom, koju je ona evangelizirala i pokrstila, ali koja je tjelesno bila njezina majka, s grčko-rimskom civilizacijom, i još ni danas ta civilizacija nije postala potpuno njezina kći u Duhu. Doista, Crkva je rođena u bethlehemske jaslama, u vodi Jordana i na litici Kalvarije, ali ona se razvijala u rimskom carstvu i u grčkoj filozofiji. Ona je njih evangelizirala i pokrstila; ali, ni pod imenom kršćanske civilizacije civilizacija nije nikada posve vjerna Evanđelju.

Tijekom prošloga stoljeća tu civilizaciju, zvanu kršćanska, osvojili su, kao i sav tadašnji svijet, industrija i novac. To se dogodilo diskretno, bez velike buke filozofije i nauke, tako da su mnogi u Crkvi i izvan Crkve mogli vjerovati, da postoji uski savez između kapitala i Crkve, kao prije između carstva i papinstva, između prijestolja i oltara. . . Teško je, uostalom, sačuvati svoju slobodu, kad se zavisi od drugih u pogledu svoga uzdržavanja, a ne živi se od svog vlastitog rada. Sv. je Pavao bio spreman »radije umrijeti nego moljakkati, da se sačuva sloboda Evanđelja« (1 Kor 9, 15; Ecl 40, 28).

Živeći u kapitalističkom sistemu, u kojem novac uložen na interes povećava novac zahvaljujući upravo radu masa, svećenici su bili, dosta općenito, najčešće ne znajući, postepeno odsječeni od stvarnog svijeta, gdje ljudi znadu, uslijed nepravde, koju trpe, i borbe, koja im je nametnuta, cijenu pravde i mira. Svećenici, a posebno oni, koji obavljaju dužnost formiranja svećeničkih kandidata, navilkoše se da gledaju svijet kroz savjest duša, što su im se obraćale u ispovjedaonici ili u »duhovnom vodstvu«. Njima je bilo vrlo njetko moguće da gledaju u lice velike probleme o pravdi i miru ljudi, da se umiješaju u njihove drame i njihovu borbu. Neki svećenici ili biskupi bili su diionici stvarnosti ovog svijeta, ali preko posala i novca, naime vršeći službu ekonomu ili administratora, graditelja, organizatora.

Ima dosta komentara Sv. pisma Starog i Novog zavjeta tako značajnih. Izgleda dopuštenim tumačenje, da bi u Sv. pismu siromaštvo imalo isprva jedan realan, socijalan smisao, budući da je siromah bio ugnjetavan i eksploatiran, ali da bi postepeno Bog vodio svoj narod prema jednom višem shvaćanju siromaštva i da bi vrhunac toga shvaćanja bio u načelu Matejeva Evanđelja: *Blaženi siromasi u duhu.* Prema tome, budući da je važno biti siromah u duhu, postići siromaštvo, tj. slobodu duha s obzirom na dobra ovoga svijeta, došlo bi se do mišljenja, prema kome bi posjednik

dobara ovoga svijeta, ali ikoji zna čuvati svoje srce slobodno od zemaljskih briga, bio u boljoj situaciji s obzirom na nebesko kraljevstvo nego siromah, ikoji je prinuđen da se muči ne samo, da uzdržava svoju obitelj, nego najprije da poveća bogatašu dobit od novca položena u banci. Međutim, proti toj devijaciji Isus je reagirao time, što je odabrao da sam bude siromašan radnik i što je proglasio novac nepoštenim, nečasnim (Lk 16, 9—11), proti tendenciji književnika i farizeja, ikoji su govorili o moralu i duši, ali ikoji »su ljubili novac, a pravili se, istodobno, pravedni pred ljudima« (Lk 16, 14—15) zahvaljujući tome, što su znali vješto idealizirati Riječ Božju. U Evanđelju Riječ je postala tijelo i nemoguće je ubuduće dijeliti pravdu ljudi od pravde Božje, Božji mir od mira ljudi.

I Crkva je na Koncilu, brižno nastojeći ne samo da se situira prema svijetu, nego dapače u svijet,³ već na prvoj sesiji osjetila potrebu, u Poruci svijetu, da govori svijetu o pravdi i miru: »Svim ljudima, svim narodima hoćemo da uputimo poruku spasa, ljubavi i mira, što je Isus Krist sin Božji donio svijetu i povjerio svojoj Crkvi.«

U svojoj poruci preko radija 11. IX 1962. papa Ivan XXIII inzistirao je naročito na dvjema točkama: najprije problem mira među narodima:

»Koga ne hvata užas od rata? Tko ne teži svim svojim silama za mirom? Također Crkva, i to više nego itko drugi, jer je ona svima majka. Preko papa Crkva ne prestaje objavljivati svoju ljubav prema miru, svoju volju za mirom, svoju lojalnu suradnju u svakom iskrenom nastojanju u korist mira. Ona radi svim svojim snagama, da se narodi približe jedni drugima, da se međusobno razumiju i da se uzajamno poštuju. Zar nije naš koncilski zbor sam po sebi živi svjedok, vidljivi znak jedne zajednice bratske ljubavi kroz različitosti rasa, naroda i jezika! Mi afirmiramo bratsko jedinstvo ljudi unatoč granicama i civilizacijama.«

Osim toga, papa doziva u pamet potrebu socijalne pravde. Nauka iznesena u enciklici *Majka i učiteljica* očitno pokazuje, da je Crkva, više nego ikada, potrebna današnjem svijetu, da se optuže grdne nepravde i nejednakosti, da se uspostavi prava hijerarhija vrednota, da život postane čovječiji i sličiji načelima Evanđelja.

»Iz tih razloga apeliramo, ponizno i žarko, na našu braću, kojima smo po svojoj službi pastiri, ali i na svu našu braću, koja vjeruju u Krista, i na sve ljude dobre volje, »koje Bog hoće da spasi i dovede do spoznaje Istine«: neka se sjedine s nama u radu, da se zgradi na ovom svijetu jedino pravednije i bratskije društvo. Jer je zastalno takav Božji plan, da po ljubavi, na izvjestan način, sja na zemlji Božje kraljevstvo kao jedna daleka zora vječnog kraljevstva.«

Na svršetku koncilskih poslova ta je poruka postala jedan važan dokument, pastoralna konstitucija *Radost i nada* (Gaudium et Spes), poznata pod imenom 13. shema.

U tom tekstu, vidjeli smo, Koncil govori o ateistima. Među uzrocima ateizma masâ Koncil je otkrio nepravdu vjernikâ. U toj su shemi također načeta dva velika pitanja, koja ujedinjuju ili pak dijele ljude današnjice, bili oni vjernici ili nevjernici: *pravda* i *mir*. Razarajući čovjeka, rat tako-

³ Usp. Dokument — Predstavku kardinala Roya za 13. shemu, str. 9

der stvara ateiste. Stoga vjerski apostoli ateista treba da budu najprije proroci pravde i mira.

Možda se nikada nije toliko govorilo o pravdi i miru koliko se govori danas. A možda nikada pravda i mir nisu bili tako ugroženi i pogaženi. Sigurno, ima nešto napretka u povijesti individualnih odnosa među ljudima. Postoji izvjesna pravda i izvjesni mir unutra ljudskih grupa, naroda ili saveza naroda. Ali, između tih grupa i tih saveza kojih li nepravda, kojih li ratova i kojih li prijetnja svjetskog i totalnog rata s opasnošću uništenja ljudskog roda!

Zapravo, više se ne radi o sukobima među narodima, nego o afontiranju jedne manjine (15%, otprilike, čovječanstva),⁴ koja teži da nametne svoju pravdu i svoj mir, i masâ eksploatiranih od te manjine, ali koje hoće da osvoje svoju pravdu i da uspostave svoj mir. Svijet se doista dijeli na bogate i na siromašne narode. Unutra bogatih naroda ima siromašnih klasa eksploatiranih od svih vlastite narodne zajednice. Unutra siromašnih naroda nije rijetko da nekolicina bogatih eksploatira jadne mase. Jedino narodi, koji su već proveli svoju socijalnu revoluciju, uspijevaju smanjiti te nutarnje napetosti. Ali, ti isti narodi brzo se vraćaju u jedan ili drugi tabor, ili onaj bogatih ili u onaj siromašnih, te se nanovo sukobljavaju u svom taboru.

Nasuprot tome svijetu kapitala i na službu svijetu eksploatiranu od kapitala formirao se svijet rada i socijalizacije. Taj je svijet imao svoje proroke i svoje doktrinare, koji su, usprkos svome antiklerikalizmu i svome ateizmu, direktno ili indirektno crpli u Sv. pismu i u najčistijoj kršćanskoj tradiciji ono najbolje u svojim zamislima. Većina tih proroka bili su Židovi hranjeni naukom starozavjetnih proroka i naukom Evanđelja. Tako, sam Ustav Sovjetskog Saveza (gl. I čl. 12) citira jednu izreku sv. Pavla: »Rad je u SSSR dužnost svakoga građanina sposobna za rad, prema načelu: "Tko ne radi, neka i ne jede".« Sv. Pavao (2 Sol 3, 10) doziva u pamet kršćanima grada Soluna to pravilo, »koje vjerojatno ima izvor u jednoj izreci Isusovoj ili naprosto u jednoj pučkoj maksimi« (*Jeruzalemska biblija*). Ovaj mali primjer je značajan. A mogli bi se navesti i drugi slični primjeri. Značajna je također evolucija, koja se zbila u samoj jednoj generaciji. Godine 1931. Pio XI osporavao je Sovjetima interpretaciju toga principa: »Neumjesno je i bez temelja, da se neki pozivaju na svjedočanstvo Apostola« (*Quadragesimo anno*, izd. Bonne Presse), dok se pozivao na tradicionalnu nauku citirajući Lava XIII: »Neosporno je, da je ručni rad jedini izvor bogatstva naroda« (*Quadragesimo anno*, str. 21, prijevod Bonne Presse), (*Rerum novarum*, br. 27). Trideset godina poslije Pavao VI poziva, »da se dovedu nanovo svojim pravim izvorima, tj. kršćanskim izvorima, ti izrazi moralnih vrednota« afirmirani od ateista.

Trebalo je da dođe Koncil, da se Crkva, s jedne strane, energično raskrsti sa svijetom, koji je težio da se s njom poistoveti ostajući poklonik novca, i da može, s druge strane, govoriti, bez osude, onom drugom svijetu, koji je težio da je uništi, i dapače da mu šalje svećenike.

⁴ »Nejednakost, odvrtna a stalno u porastu, čini da 15% čovječanstva posjeduje 85% svjetskih prihoda«, Pavao VI u svom govoru stručnjacima Sekretarijata za socijalnu pravdu, 11. V 1966.

Kard. Bueno y Monreal, nadbiskup Sevilje, dao je dobru dijagnozu te psihičke promjene Crkve:

»Bili smo navikli gledati Crkvu kao savršeno djelo Kristovo. Svoju smo pozornost vrlo jako zaustavljali na evanđeoskim metaforama, koje Crkvu uspoređuju s kućom i kraljevstvom; a, budući da smo znali, da je kuća savršeno utvrđena i da kraljevstvo ima nepromjenljivih struktura osnovanih božanskom mudrošću, mi smo težili k stanovitom trijumfalizmu, koji je lako proglašavao dobrima sve crkvene zakone, zdravima sve njezine institucije, legitimnima sve njezine običaje. Ta navika prožeta jednim odviše simplističkim apologetizmom bila je zbrisala iz nutarnjeg života Crkve gotovo svaku mogućnost javnog mišljenja i kritike. Praktično, živjeli smo u jednoj klimi imobilnog optimizma, u kome je lako bilo doći do toga, da se smatra kao sumnjiva buna svako nezadovoljstvo željno reformi...

Ali danas, kada ljudi cijene jednostavnost više nego ikada, Koncil radije hoće, da se Crkva pokaže svome Gospodinu ne u anticipiranom sjaju njegova drugoga dolaska, nego u vjernom nasljedovanju njegova prvog boravka među nama, kad je On rekao, da nije došao da bude služen nego da služi... Ideja službe postala je kao neká opsesija u koncilskim raspravama... I svi mi, članovi Crkve, moramo služiti druge unutra Božjega naroda i izvan njega, to više, što je primljeni dar velik... Putnička Crkva — ona ide prema budućem i vječnom gradu; ona ide također prema jednoj vremenskoj sutrašnjici, potpunijoj i savršenijoj. Što se tiče zemaljskih problema, na Koncilu se mislilo, »da se prezentira stav Crkve pred svijetom naglašujući, da je Crkva jedno, a svijet drugo, i da su daleko jedno od drugoga. Ali, naslov konstitucije govori upravo o Crkvi u sadašnjem svijetu prešavši preko svakog pretjeranog odvajanja. Eto, u prijelazu toga »ispred« u to »u« utvrđuje se linija sazrijevanja nove koncilске psihologije.« (Korizmena pastirska poslanica 1966).

Da bi mogla biti u svijetu, a da ne bude od svijeta, Crkva se na Koncilu kupala u kupelji Evandjelja. Svako jutro Evandjelje je nošeno u procesiji, i ono je predsjedalo sjednicama. »Crkvu sudi Evandjelje« — usudio se tvrditi predzadnji nacrt 13. sheme. Ta je izreka izostavljena, bez sumnje zato, da se izbjegnu doktrinalna suprotstavljanja između Crkve i Evandjelja, ali je misao ipak izražena: »Čuvama od Duha Svetoga, Crkva, naša majka, ne prestaje opominjati svoju djecu, da se čiste i da se obnavljaju, da bi Kristov znak sjao s više sjaja na licu Crkve.«

Tako obnovljena, Crkva može vratiti svijetu Evandjelje pravde i mira.

Pravda

Dvostruko shvaćanje pravde dijeli svijet i ugrožava opći mir. Ta se dva shvaćanja suprotstavljaju jedno drugome u pogledu prava vlasništva, prava siromašnih i prava radnika.

a) **Vlasništvo** Za jedne, sljedbenike rimskog prava, pravda se sastoji u tome, da se osigura »svakome svoje pravo«, »cuique suum«, budući da je pravo svakoga fiksirano vlasništvom, što ga je on stekao nad stvarima ili nad osobama. S jednog pravnog načela, »Melior

est conditio possidentis« — bolje je stanje onoga koji posjeduje, tj. ono je a priori pravednije, prešlo se na shvaćanje moralno, na filozofiju morala — vlasnik je u boljem moralnom položaju nego siromah. Jedan čovjek, jedna skupina ljudi, u čijim su rukama novac, zemlje, vlast, imaju pravo da od toga čine što hoće: »Ius fruendi, utendi et abutendi« — »pravo uživanja, upotrebljavanja, trošenja, otuđivanja, dapače uništavanja«. Oni su također u pravu da svoje posjede brane, pa bilo to i silom i ubojstvom, jer »je vlasništvo nedirljivo i sveto pravo« (*Deklaracija o pravima čovjeka i građanina*, 1789, čl. 17).

Vrši se pravda, alko se kazne oni, koji se usude napasti pravo vlasnika, posjednika. Alko bukne buna protiv toga utvrđenog poretka (koji, na žalost, ne može biti nego utvrđeni nered), ugušenje bune zvat će se pacifikacija, uspostavljanje mira.

Protiv toga shvaćanja pravde, baštinjenog od rimskog prava, jedno drugo shvaćanje, vrlo staro, jer se nalazi u Sv. pismu i u tzv. primitivnih naroda, postalo je čvrst sistem u marksizmu: individualističkoj pravdi proglašenoj nepoštenom (*vlasništvo je krađa*) suprotstavlja se komunistarna socijalna pravda—zemlja, sredstva rada pripadaju ne jednom ili drugom pojedincu ili grupi pojedinaca, nego samim radnicima i preko njih čitavom čovječanstvu prema potrebama svakog pojedinca: »Od svakoga prema njegovim sposobnostima, svakome prema njegovim potrebama.«

Ta dva shvaćanja pravde ne stoje jedno protiv drugoga samo na planu ideja, nego, prije svega i danasve, u životu naroda, gdje manjina vlasnika i posjednika prava eksploatira mase najmljenika, proletera, »bespravnih«, jer su »bez-posjeda«. Nikada neće biti dosta naglašeno: ovaj rat klasa, pod formom determinizma vlasništva, koji uvijek hoće da zgrće, navijestio je novac protiv radnika. Potreba za radom ljudi, koji imaju, da bi živjeli, samo svoje dvije ruke, eksploatirana je u korist vlasnika. Kada su, sredinom 19. stoljeća, radnici počeli tražiti svoja najelementarnija prava, sukobili su se s okrutnim i krvavim ugušivanjem u ime Zakona i Pravde.

Individualističko shvaćanje imalo je i još ima za sebe to, što je bilo uzakonjeno u zapadnom pravu inspiriranom od rimskog prava. »Vlasništvo je pravo posjedovati i raspolagati stvarima na najapsolutniji (najneograničeniji) način« (*Code civil napoléonien*, čl. 544).

Rječnik *Larousse*, dosta vjeran svjedok današnjeg mentaliteta Zapada, na riječ *pravda* spominje samo komutativnu pravdu (izmjena dobara između dvije osobe) i distributivnu pravdu (dioba dobara posredstvom vlasti). *Larousse* ništa ne govori o socijalnoj pravdi, koja traži, da svi ljudi imaju svoj dio kruha, nada i života.

Socijalističko shvaćanje pravde temelji se na toj socijalnoj pravdi polazeći od načela, da sva dobra pripadaju društvu. Društvo prima od svakoga prema njegovim sposobnostima, a dijeli svakome prema njegovim potrebama. Tu nije više novac, koji daje pravo, nego, s jedne strane, produktivni rad i, s druge strane, potrebe pojedinca. Opasnost je, dakle, da se sakralizira socijalna grupa, koja bi postala neki idol, jedan moloh kome bi bile žrtvovane osobe ili druge grupe.

Živeći stoljećima u civilizaciji individualističkog i kapitalističkog tipa, Crkva je, u mnogim područjima svoga života, morala prihvatiti sredstva opstanka te civilizacije⁵ — što, naravno, izaziva sablazan siromašnih i radnika; — Crkva je ipak pokušala da popravi ono, što je bilo nepravedno u toj sakralizaciji privatnog vlasništva, najprije s Leonom XIII godine 1891 (*Rerum novarum*), kada je upozorila na granice vlasništva koje nisu drugo nego granice općeg dobra, zatim, kada je tvrdila, da je vlasništvo dobro, doista, ali za sve, pa, dakle, treba da bude prošireno na sve (Ivan XXIII, *Mater et Magistra*), konačno i danas, vraćajući se svojoj pravoj tradiciji, onoj sv. Tome i Sv. pisma: vlasništvo je u prvom redu komunitarno, zajedničko. Upravo to jasno izjavljuje 13. shema:

»Bog je odredio zemlju i sve na njoj na upotrebu svim ljudima i svim narodima, tako da stvorena dobra pravedno dođu u ruke svih, prema zakonu pravde nerazdvojive od ljubavi. Bile ma kakve forme vlasništva, prilagođenog legitimnim institucijama narodâ, prema različitim i promjenljivim okolnostima, treba uvijek voditi računa o toj općoj namjeni dobara. Stoga čovjek, koji se služi njima, ne smije nikada smatrati stvari, koje legitimno posjeduje, kao da one pripadaju samo njemu, nego ih mora smatrati također kao zajedničke: u tom smislu, da one mogu koristiti ne samo njemu, nego i drugima. Uostalom, svi ljudi imaju pravo imati dovoljan dio dobara za sebe i svoju obitelj. Upravo je to ono, što su mislili oci i naučitelji Crkve, koji su naučavali da je čovjek dužan pomagati siromašne, a ne samo od svoga suviška« (br. 69).⁶

Polazeći od tog socijalnog shvaćanja vlasništva i njegovih granica, Koncil može nakon toga potvrditi »izvjesno« privatno vlasništvo, ekspresiju i zaštitu osobe i njezine slobode, u krilu zajednice.

»Vlasništvo i ostale forme privatne vlasti nad izvanjskim dobrima doprinose ekspresiji osobe i osobi daju prigodu da ispunjava svoju odgovornost u društvu i ekonomiji. Dakle je vrlo važno, da se podupire pristup pojedinaca i grupa do izvjesne vlasti nad vanjskim dobrima.

Privatno vlasništvo ili izvjesna vlast nad izvanjskim dobrima osigurava svakome prijeko potrebno područje osobne i obiteljske autonomije; treba ga, prema tome, gledati kao produženje ljudske slobode. Zatim, privatno vlasništvo ili izvjesna vlast nad izvanjskim dobrima, stimuliranjem vršenja odgovornosti, sačinjava jedan od uvjeta građanskih sloboda.

Legitimnost privatnog vlasništva ipak nije zapreka legitimnosti različitih načina javnih vlasništava, samo ako se prijenos dobara na javno područje vrši od same kompetentne vlasti prema zahtjevima općeg dobra, u granicama općeg dobra i uz cijenu pravedne odštete. Država, uostalom, ima kompetenciju da zapriječi upotrebu privatnog vlasništva na štetu općeg dobra.

Po istoj svojoj naravi privatno vlasništvo ima također socijalni karakter, onaj utemeljen u zakonu opće namjene dobara. Tamo, gdje se taj soci-

⁵ Usp. *Bogatstvo Vatikana*, *The Economist*, 1965; prijevod u »Lectures pour tous«, srpanj 1965.

⁶ Referencije bez drugih obavijesti upućuju na 13. shemu, *Gaudium et Spes*.

jalni karakter ne poštuje, vlasništvo može postati česta prigoda lakomosti i teških nereda: to onda ide u prilog onih, koji osporavaju samo pravo vlasništva« (br. 71, I, 2, 4, 5).

b) *Siromasi* Već u dekretu o laičkom apostolatu Koncil doziva u pamet, da ljubav pretpostavlja pravdu i da nije dovoljno pomagati siromahe. Treba se boriti protiv uzroka bijede: »Treba prije svega zadovoljiti zahtjeve pravde, da se ljudima ne pruži kao dar ljubavi ono, što je već dužnost po pravdi. Neka nestanu uzroci zla, a ne samo njegove posljedice, i neka se pružanje pomoći organizira tako, da se korisnici oslobode, malo-pomalo, svoje ovisnosti o drugima i da postanu sposobni živjeti od svoje zasluzbe« (br. 8).

Ali, u 13. shemi Koncil s proročkom odvažnošću, bez uvijanja deklarira pravo siromašnih. Nekoliko godina prije bojažljivo se postavljalo pitanje: »Imaju li siromasi prava?« U vrijeme individualističkog shvaćanja apsolutnog prava vlasnika, trebala je čitava kazuistika, da se pozitivno odgovori na pitanje. Trebalo je dokazati zakonitost onoga »krađa u slučaju skrajnje nužde« prema podnaslovu značajne teze Gillsa Couvreura, koji je zacijelo imao utjecaja na mnoge koncilске oce.⁷

Jedan biskup iz socijalističkih zemalja (naš otac Frane Franić, biskup Splita, Jugoslavija) intervenirao je u Koncilu sa zahtjevom, da se precizira dužnost po pravdi davati superflua siromasima. On je izjavio, da je sam Pavao VI inzistirao u tom smislu pred Doktrinalnom komisijom. Biskup je naglasio, da je u tom predmetu tradicija jasna, pa je citirao djelo H. Lija »Postoji li po pravdi dužnost pomagati siromahe?« Na koncu je zaključio riječima ruskog filozofa Berdjaeva: »Ako Bog ne bude mogao uspostaviti socijalnu pravdu preko svoje djece, uspostaviti će je preko vraga.«*

⁷ Djelo Gillsa Couvreura, izdano od univerze Gregorijane (Analecta Gregoriana, III), bilo je rašireno u Rimu na početku Koncila od strane Katoličke pomoći (Secours Catholique).

* Ovaj pasus prof. Gauthiera o akciji msgra Franića u Koncilu nije ni sasvim tačan ni potpun. Najprije, msgr Franić nije pledirao za svoje stanovište s obzirom na bona superflua u koncilskoj dvorani, nego u Mješovitoj komisiji i Mješovitoj potkomisiji. Zatim, on nije citirao Berdjaeva (»Ako Bog ne bude mogao uspostaviti pravdu preko svoje djece, uspostaviti će je preko vraga«) govoreći o superfluima, nego pledirajući za tezu *radnici — vlasnici tvornica*.

Tačno govori prof. Gauthier da je msgr Franić predlagao da se bona superflua moraju dijeliti siromasima ex iustitia, a ne samo ex charitate (kako je dosad bilo u kat. moralci). I taj prijedlog, možemo s pravom reći, nije neznatna nova stvar. Zanimljivo je da je Koncil, poslije, u konstituciji »Crkva u suvremenom svijetu«, ne samo usvojio tu normu nego i pošao dalje, otprilike ovako: treba ex iustitia siromasima ne samo dijeliti bona superflua nego siromahe treba pomagati ex iustitia i ex propria substantia, tj. ex bonis substantialibus. Ali, taj intervent msgra Franića, ma koliko bio nov i opravdan, nije u toj stvari ono glavno što je msgr Franić predlagao. Glavno je ovo: u svom intervntu on je predlagao da Koncil zauzme stanovište da radnici moraju postati vlasnici tvornica, a ne više plaćeni radnici (mercenarii). Tu je on naglasio da je danas ispod čovjekova dostojanstva da se njegov rad kupuje i prodaje. Prema tome, tu se radi o obliku socijalističkog vlasništva, što je kud i kamo važnije od problema superflua. I pored norme da se bona superflua moraju dijeliti ex iustitia, kapitalizam, u svome osnovu, može ostati, ali drugi prijedlog (radnici — vlasnici

13. shema doista tvrdi: »Tko se nalazi u skrajnjoj nuždi, ima pravo da pribavi sebi prijeko potrebno od bogatstva drugih« (br. 69). Ne radi se više o milostinji bogataša, ni o krađi siromaha, nego o pravu siromaha na dobra bogataša. Koncil obavezuje pojedince i upravljače da dijele dobra, inače su odgovorni za ubojstvo: Pred tako velikim brojem gladnih na svijetu Koncil uporno traži od svih i od vlasti da se sjetite ove riječi Otaca: »Daj jesti onome, koji umire od gladi, jer, alko mu nisi dao jesti, ti si ga ubio.« Koncil nastavlja: i pojedinci i vlasti, »svatko prema svojim mogućnostima, neka dijeli i upotrebljava svoja dobra sa svrhom, da se pribave prije svega pojedincima i narodima sredstva, koja će im dozvoliti, da se sami pomažu i da se razvijaju« (br. 69).

Radi se stvarno o tome, da se dadu siromasima sredstva, da oni iziđu svojim radom iz bijede. Oni, koji žive među siromašnim radnicima, znaju taj zahtjev dostojanstva. Jedan arapski radnik, siromašan, odbio je milostinju i rekao: »Nije novac to, što ja hoću, nego rad, da mogu živjeti moja žena i moja djeca.«

(tvornica itd.) dokida, u stvari, kapitalistički oblik posjedovanja. Toga važnog prijedloga msgra Franića prof. Gauthier i ne spominje. Očito, o stvari nije potpuno informiran.

Donosimo ovdje, u hrvatskom prijevodu, intervente msgra Franića o jednoj i drugoj stvari (naravno, samo pasuse koji se odnose na te probleme):

»U br. 80, str. 63, manje se govori o sudjelovanju »suradnika« (»socii operis«) nego je rečeno u drugim dokumentima crkvenog učiteljstva, npr. u enciklici *Majka i učiteljica*. Ako naime suradnici ne postanu na neki način i vlasnici djela, sve će strukturalne reforme ostati bez učinka. Iako bi radnici možda u nekom ekonomskom sistemu primali veću plaću, oni ipak neće biti zadovoljni tom većom plaćom za svoj rad. Sami naime vlasnici rada ne žele biti prodavači svoga rada. Danas radnici sve više i više postaju svjesni da ljudski rad sačinjava dio ljudske osobe. Ljudska pak osoba niti se može kupiti niti prodati. Svaka prodaja i kupnja rada jest neke vrste ropstvo.

Ova uzvišena misao doista se u poglavlju navodi, ali plašljivo, premda razvoj modernog društva u tom smislu napreduje, pa i u onom sistemu za koji se kaže da nije baš tako osjetljiv za dostojanstvo ljudske osobe kao što smo osjetljivi mi, npr. u marksizmu.

Ipak, nije nam nakana promicati borbu društvenih klasa da bismo obranili ta prava radnika.«

(Intervent u koncilskoj dvorani, 4. X 1965, prigodom raspravljanja o III gl. II dijela sheme *Crkva u suvremenom svijetu*).

»Shema doista preporučuje svećenicima zajednicu dobara prema željama saborskih otaca. Ali, ako mi biskupi, koji smo također svećenici, u toj stvari ne damo primjer, uzaludno će biti naše propovijedanje za svijet i za naše svećenike. I duh našeg vremena potiče nas da se odrečemo privatnoga vlasništva i da pristanemo uz zajedničko vlasništvo, a taj duh sve više i više zahtijeva zajednički život, kao što to na neki način uči i *Majka i učiteljica*. Možda ćemo mi biti posljednji koji ćemo prihvatiti zajednički život, kao što nam se dogodilo u nekim drugim stvarima.

Ja sam pak došao do zaključka ruskog filozofa Berdjajeva, i to: „Ako Bog ne bude mogao uspostaviti pravdu u svijetu preko svoje djece, uspostaviti će je preko vraga.“

(Intervent u koncilskoj dvorani, 15. X 1965, o shemi dekreta *Služba i život svećenika*).

Uredništvo

Koncil malo dalje primjenjuje to načelo na slučaj latifundija. Koncil izjavljuje: »U mnogim ekonomski manje razvijenim zemljama postoje prostrana i dapače beskrajna poljska područja osrednje obrađivana ili čuvana u pričuvi u spekulantske svrhe, dok je većina stanovništva lišena zemlje ili je ima upravo u smiješnoj količini, i dok, s druge strane, porast poljoprivrednog stanovništva predstavlja karakter očite žurbe. Često oni, koje uzimaju u posao vlasnici tih velikih imanja ili koji obrađuju unajmljene parcele, primaju samo plaće ili prihode nedostojne čovjeka; oni nemaju pristojna stana i posrednici ih eksploatiraju. Lišeni svačke sigurnosti, oni žive u takvoj osobnoj zavisnosti, da im to onemogućuje gotovo svaku mogućnost inicijative i odgovornosti, svaki kulturni napredak, svako sudjelovanje u socijalnom i političkom životu. Očito, nameću se reforme, prema slučajevima: povećati dohotke, poboljšati uvjete rada i sigurnost posla, podupirati inicijativu i dapače razdijeliti posjede nedovoljno obrađivane u posjed ljudima sposobnima da ih učine plodnima. Uz to, treba im osigurati sredstva i neophodno oruđe, posebno sredstva odgoja i mogućnost pravedne organizacije kooperativnog tipa. Svaki put, kad opće dobro bude tražilo eksproprijaciju, ošteta se mora procijeniti prema pravednosti, uzevši u obzir sve okolnosti.«

Stvarno, Crkva ovdje odobrava bilo intervenciju socijalnih vlasti, bilo osnatak vlasti sposobnih dati radnicima i siromašnima sredstva, da oduzmu bogatašima ono, što su im oni ukrali te odbijaju da im vrate. Siromašni ne mogu doista uzeti što im je potrebno bez borbe, razborite i energetske. Mase gladnih krajeva zar nemaju prava uzeti ono, što im treba za život? Ali, to traži teške borbe, »borbu za napredak pravde« (72, I) i velik napor radnika.

To traži također od apostola odvažnost da »otkloni šutnju stida« (2 Kor 4, 2), traži poniznost da prijeđe preko ispraznosti ovog svijeta, traži blagost koju ne može ništa pokolebati u svjedočenju. Evanđelje nema ništa sladunjavo ni mlhavo. Njegova je vatrenost znak autentične ljubavi, koja otkriva bolest, da se spasi bolesnik. »Jao vama, bogataši! Ne uzdajte se u nepravedni novac... Nitko ne može služiti Bogu, ako služi novcu« (Lk 6, 24; 16, 9—15).

c) *Za radnike* Koncil se nedvosmisleno opredijelio. Rad, i dosljedno radnik, vrijedi više od ostalih elemenata ekonomskog života, dakle više i od novca, jer su svi ti elementi samo sredstva: »Ljudski rad, onaj, koji se obavlja u produkciji i izmjeni dobara ili u pružanju ekonomskih usluga, vrijedi više od drugih elemenata ekonomskog života, koji imaju samo vrijednost sredstava« (67, I).

Rad je zaista imanentno svojstvo ljudske osobe; on dozvoljava čovjeku da živi u obitelji i u društvu, da surađuje u stvaranju, da se pridruži otkupiteljskom djelu Isusa Krista, koji je dao radu visoko dostojanstvo radeći u Nazaretu svojim rukama: odatle dužnost i pravo na rad, obaveze društva prema radu i pravo na humanu plaću: »Rad, stvarno, poduzet bilo na neovisan način, bilo prema ugovoru s poslodavcem, neposredan je izraz osobe: osoba daje radom, na neki način, svoj biljeg prirodi i podvrgava

je svojim planovima. Svojim radom čovjek obično osigurava svoj opstanak, kao i opstanak svoje obitelji, pridružuje se svojoj braći i čini im usluge, može prakticirati pravu ljubav i surađivati na dovršenju božanskog stvaranja. Još više, držimo, da se čovjek, iskazujući svojim radom slavu Bogu, pridružuje otkupiteljskom djelu Isusa Krista, koji je dao radu visoko dostojanstvo radeći svojim rukama u Nazaretu. Odatle proizlazi za sve ljude dužnost da rade kao i pravo na rad. Društvo je dužno, prema konkretnim okolnostima, sa svoje strane pomagati građane dopuštajući im da nađu za se dovoljan posao. Konačno, uzevši u obzir posao i produktivnost pojedinca, situaciju poduzeća i općeg dobra, nagrada rada treba da osigura čovjeku sredstva koja omogućuju, njemu i njegovoj obitelji, dostojan život materijalni, socijalni, kulturni i duhovni« (br. 67, 2).

Koncil otkriva nepravde, kojih su žrtva radnici (eksploatacija, podjarmljivanje, neodgovornost, prezir) i traži pravdu (adaptacija dobi i spolu, osobni razvoj, odgovornost, slobodno vrijeme, kultura). Napokon, sloboda udruživanja, sindikalna sloboda, pravo na štrajk — sve je to jasno potvrđeno: »Trebaju ubrojiti među društva sposobna da ih predstavljaju na pravovaljan način i da surađuju na dobrom uređenju ekonomskog života, kao i pravo da slobodno uzimaju učešće u aktivnostima tih društava, a da se ne izlože opasnosti represalija. Zaslugom toga organiziranog sudjelovanja, povezana s napretkom ekonomskog i socijalnog uređenja, odgovornost će rasti sve više i više kod svih: oni će tako doći do toga, da će se osjećati sudionicima, prema svojim sredstvima i svojim osobnim sposobnostima, u sveukupnom ekonomskom i socijalnom razvoju kao i u ostvarenju univerzalnog zajedničkog dobra. U slučaju ekonomsko-socijalnih sukoba treba poduzeti mjere da se dođe do mirnog rješenja. Ali, ako se treba uvijek uteći najprije iskrenom dijalogu među strankama, štrajk može međutim, u aktualnim okolnostima, ostati nužno sredstvo, premda zadnje, za obranu vlastitih prava i za ostvarenje pravednih težnja radnika. Neka se putovi pregovora i dijaloga ipak prihvate čim se ukáže mogućnost sporazuma« (68, 2 i 3).

Dok su prve redakcije 13. sheme dopuštale bojazan, da Koncil govori o radu samo s pozicija jednog pobožnog optimizma, bez poznavanja stvarnih uvjeta radnika, sadašnji tekst polazi od realističkog pogleda na svijet: »Nikada ljudski rod nije imao toliko bogatstva, toliko mogućnosti, toliko ekonomske moći, pa ipak znatan dio stanovništva zemlje još živi u gladi i bijedi, a mnoštva ljudskih bića ne znaju ni čitati ni pisati« (4, 4) ... »Vrlo često se događa, čak i u naše vrijeme, da su oni, koji rade, na neki način potčinjeni svojem radu, a to ni na kakav način ne opravdavaju zakoni ekonomije« (67, 3).

Koncil je otkrio neke od struktura, koje stvaraju siromahe. Jedna od njih, i to jedna od najtežih, zajam na interes, nije, na žalost, načeta. Paragraf posvećen investicijama i monetarnom pitanju daje samo mudre moralne opomene te ne ide do korijena zla. Dokle god radnici rade, da se povećava novac onima, koji ga posjeduju i posuđuju, rad će siromašiti radnika, a bogatiti bogataša, bio bogataš pojedinac ili narod.

Kao i u Starom zavjetu (Izl 22, 24; ps 15, 5), Isus zapovijeda zajam bez profita: »Pozajmljujte i ništa ne očekujte natrag« (Lk 6, 35). Stoljeća i stoljeća tradicija se držala stanovišta energično suprotnog tome grijehu. Nazivala ga je lihva i kažnjavala kao i ubojstvo i pobačaj.

Bez sumnje, trebat će da se hijerarhija, preko nekih od svojih svećenika, jače poveže sa svijetom rada, da se više oslobodi ekonomskog sistema osnovanog na sistemu zajma na korist, da bi mogla opet naći jezik proroka, psalama i Evanđelja.

Odbijajući da se zatvori u jedno ili drugo poimanje pravde, Crkva je na Koncilu, kao i Ivan XXIII u enciklici *Majka i učiteljica*, i jedno i drugo poimanje već prešla dozivajući u pamet Evanđelje pravde. Poglavlje o socijalnoj i ekonomskoj pravdi (br. 72, bilj. 16) završava se neodložnim pozivom, da se slijedi Krist i njegovo Evanđelje:

»Tko ima dvije haljine, neka jednu da onome, koji nema nijedne« (Lk 3, 11).

»Neki je čovjek silazio iz Jeruzalema u Jerihon. Na putu, on upadne među razbojнике, koji ga opljačkaju i izrane pa otiđu, ostavivši ga napola mrtva... ,Koji se od njih trojice pokazao, po tvojem mišljenju, bližnjim onome, što upade među razbojнике? On odgovori: ,Onaj koji mu je iskazao milosrđe'. I reče mu Isus: ,Pođi, pa i ti čini tako'« (Lk 10, 30—37).

»Dajte, dakle, kao milostinju što imate, i sve, pa će vam sve biti čisto« (Lk 11, 41).

»Pasite Božje stado, koje vam je povjereno, i bdijte nad njim ne prisiljeno nego dragovoljno, prema Božjoj volji; ne radi ogavne dobiti, nego iz oduševljenja; ne kao gospodari... nego ljubite uzorom stadu« (1 Petr 5, 2—3).

»Što koristi čovjeku, ako dobije sav svijet, a izgubi svoju dušu?« (Mk 8, 36).

»Ovo je prva zapovijed: Čuj, Izraele, naš Gospodin Bog jedini je Bog, i ljubi svoga Gospodina Boga svim svojim srcem, svom svojom dušom i svim svojim duhom, i svom svojom snagom. A druga zapovijed glasi: Ljubi svoga bližnjega kao samoga sebe. Od ovih zapovijedi nema većih« (Mk 12, 29—31).

»Pazite sad, bogataši! Plačite nad nevoljama, koje će vas stići. Vaše je bogatstvo istrunulo, a vaše su haljine izgrizli moljci. Vaše zlato i vaše srebro uhvatila je rđa, i rđa vašeg zlata i srebra svjedočit će protiv vas: ona će spaliti vaša tjelesa. U ognju je blago, koje ste skupljali. Slušajte, više plaća žetelaca vaših njiava, koje im niste dali, i vilka je žetelaca došla do svemogućeg Gospodina. Vi ste živjeli na zemlji raskošno i razvratno... Vi ste osudili, vi ste ubili pravednika: on vam se ne suprotstavlja« (Jak 5, 1—6).

»Dakle, kad imamo hrane i odlijela, budimo timе zadovoljni« (1 Tim 6, 8).

»Tko je krao, neka više ne krađe. Radije, neka se muči radom svojih ruku, da može činiti dobro pomažući potrebnima« (Ef 4, 28).

»Poznata vam je darežljivost našega Gospodina Isusa Krista, kako je radi vas od bogataša postao siromah da postanete njegovim siromaštvom bogati... Ne radi se o tome, da se drugima pomogne, a da vi upadnete u bijedu: radi se o tome, da zavlada pravda. U sadašnjem slučaju vaš suvišak neka priteče u pomoć njihovoj bijedi, da bi njihov suvišak, jednog dana, pritekao u pomoć vašoj bijedi. Tako će vladati jednakost, prema napisanome: 'Tko je mnogo skupio, nema ništa previše, a tko je malo skupio, ništa mu nije nedostajalo« (2 Kor 9—15).

»Ako tko posjeduje bogatstva ovoga svijeta te vidi svoga brata u bijedi, i zatvori pred njim svoje srce, kako će ljubav Božja ostati u njemu? Djeco moja, ne ljubimo riječju i jezikom, nego djelom, stvarno« (1 Iv 3, 17—18).

Proroci se neumorno dizahu, da optuže nepravdu i lihvu, svetogrdе bogoštovlja bez ljudske pravde, da traže pravdu prema ljudima u ime Mesije, koji dolazi da kao Sin Čovječji sudi čovjeka prema njegovu vladanju prema najbjeđnijoj braći (Iz 58, 1—11).

Evandjelje, punina Zakona i proroka, sadrži pozive, načela, klice sposobne stvarati bez prestanka pravdu i solidarnost među ljudima prema ekonomskim i socijalnim prilikama svake epohe i svake civilizacije. Na pragu Evandjelja Ivan Krstitelj vrši poziv proroka: »Tko ima dvije haljine, neka jednu da onome, koji nema nijedne« (Lk 3, 11). To je neograničeni zahtjev podjele svega vlasništva, i, u stvari, radikalna promjena smisla vlasništva.

Privatno vlasništvo postaje vođenje jednog dobra tako, da se ono dijeli sve dotle, dok se onaj, s kojim se ono dijeli, otkriva, slično začuđenim očima učenika u Emausu, kao sam Isus Krist, prema njegovoj riječi: »Bio sam gladan i dali ste mi jesti« (Mt 25, 35).

Evo velikog svjetla, koje treba da rasvijetli svu socijalnu nauku: iza čovjeka u nevolji krije se sam Bog, kome pripadaju i kome treba da se vrate sva sredstva svijeta, koja su čovječjim radom postala vrijedna. Misterij otkupiteljskog Utjelovljenja, misterij Tijela Kristova, koje privlači k sebi sve ljude, čini od socijalne pravde dužnost prema Bogu, budući da je sam Bog postao čovjek i time otkrio uzvišeno dostojanstvo svakog čovjeka i svih ljudi.

To novo svjetlo daje neprestano novu snagu zahtjevima pravde, koji se javljaju u povijesti čovječanstva. Evandjelje Magnifikata tvrdi: »Bog zbací s prijestolja moćne, a visoko uzdignu neznatne. Bogate otpusti praznih ruku, a gladne nasiti dobara« (Lk 1, 52—53). Prema tome, laž je htjeti se služiti Evandjeljem, da se sačuva jedan poredak sazidan na socijalnoj nepravdi. Evandjelje u svoj svojoj snazi i svojoj cjelini zahtijeva, da se ustrajno preuđešava poredak u korist pravā siromašnih, zahtijeva ustrajno oslobađanje potlačenih i eksploatiranih.

Socijalizacija je pokret, koji *Majka i učiteljica* potvrđuje kao suglasan sa socijalnom naukom Crkve.

Poslije velikih raspravljanja II vatikanskog koncila i poslije orijentacije dane 13. shemom, u toku su temeljita proučavanja, koja nastoje osnovati socijalnu nauku obilnije inspiriranu Objavom i stoga više proročku, dinamičniju, okrenutu prema budućnosti. To će biti najbolji odgovor marksizmu, jer to će omogućiti, da se on prestigne, da bi se povelu čovječanstvo prema jednoj pravednijoj pravdi. To će svakako biti uvijek ista socijalna nauka Crkve, ali produbljena većim poimanjem Evandjelja, koje treba bez prestanka meditirati u svom srou i glasno navješćivati s krovova.

Ali, ostaje još posla za buduća polkoljenja. Crkva nikada neće prestati vaditi iz riznice, koju joj je dao njezin Zaručnik, stvari nove i stare. Sve do njegova povratka ona će slušati Duha kako joj sugerira odgovore na pitanja, koja joj tokom vjekova postavljaju njezina djeca. Njega, proroka iz Galileje, Crkva mora bez prestanka promatrati, slušati, živjeti i navješćivati svijetu: Pravednika. Tako su prvi kršćani nazivali Isusa. Sv. Luka ponavlja riječ centuriona, koji je stao slaviti Boga, kad je vidio, što se dogodilo za vrijeme razapinjanja: »Doista, ovaj je čovjek bio pravedan« (Lk 23, 47). Sv. Matej spominje, da je Pilatova žena poručila svojem mužu: »Nemoj se miješati u stvar toga pravednika« (Mt 27, 19). Sv. Stjepan označuje Isusa kao pravednika, kojega »su dolazak unaprijed najavljivali proroci« (Dap 7, 52). Izaija, prema hebrejskom tekstu, opijeva Slugu Patnika kao »pravednika«, koji opravdava mnoštva (Iz 53, 11). Sv. Petar povezuje u Isusu svetost i pravdu, »sveta i pravednika« (Dap 3, 14). U Sv. pismu, Novog i Starog zavjeta, pravda i svetost stvarno su povezane, na takav način, da se svetost Božja očituje u njegovoj pravdi (Iz 5, 16). Također, samo čovjek, koji vrši pravdu, može iskazivati Bogu ugodno štovanje. Ta pravda nije ni samo formalno vršenje vjerskih propisa Zakona, niti je samo vršenje zakona distributivne ili dapače socijalne pravde. Pravda je sve zajedno, i jedno i drugo, u sjedinjenju s Pravednikom koji predaje sve, i svoju krv, da opravda ljude i da im da život u izobilju.

Sv. Jakov pokazuje pravednika, danas osuđena i usmrćena u radnicima lišenima svoje plaće: »Osudili ste, ubili ste pravednika, i on vam se ne suprotstavlja.« Ali pravednik će doći kao sudac, koji je već pred vratima i koji će suditi po pravdi. (Jak 5, 6, 9). Tada će biti proglašeni pravednima oni, koji su dijelili svoj kruh, svoju odjeću, svoje srce (Mt 25, 37—46). Isus je proglasio blaženima gladne i žedne pravde (Mt 5, 6) i progonjene zbog pravde (Mt 5, 10). Sv. Ivan u Apokalipsi slika Krista kao jahača na bijelom konju s plaštem umočenim u krv, koji silazi s neba da sudi i kažnjava »po pravdi« (Apk 19, 11). U svojoj prvoj poslanici (2, 1) sv. Ivan naziva Isusa pravednikom; naziva ga pravednim: »Ako znate, da je on pravedan, poznat ćete, da je svaki, koji čini, što je pravedno, od njega rođen« (1 Iv 2, 29) ... »Tko čini što je pravedno, pravedan je kao što je on pravedan« (1 Iv 3, 7) ... »Tko god ne čini što je pravedno i ne ljubi svoga brata, nije od Boga« (1 Iv 3, 10).

Kain je nepravedan, jer je ubio svoga brata. Pravedan je tko čini, da žive njegova braća, dajući im njihov dio života, vršeći jedinstvenu zapovijed ljubavi: »Po tome smo upoznali ljubav, što je on dao svoj život za

nas. I mi, da, i mi, moramo dati svoj život za svoju braću. Ako tko posjeduje bogatstva ovoga svijeta te vidi svoga brata u bijedi i zatvori pred njim svoje srce, kako će ljubav Božja ostati u njemu? Djeca moja, ne ljubimo riječju i jezikom, nego djelom, stvarno (1 Iv 3, 16—18).

Druga poslanica Petrova (3, 13) pokazuje pravdu gdje stanuje u novom nebu i na novoj zemlji, što ih Krist priprema svojem povratku.

Zašto se došlo do shvaćanja svetosti, koja bi mogla biti bez pravde? Zašto su suprotstavljene laička pravda i vjerska svetost, kad je »Onaj pravednik« i svetac, kad sjedinjuje za uvijek u sebi Boga i Čovjeka (1 Iv 2, 1—6; 3, 3)?

Preveo s francuskog o. Božidar Šantić DI

Paul Gauthier